

**Міністерство освіти і науки України
Інститут педагогіки НАПН України
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Карловий університет (Чеська Республіка)
Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О.Сухомлинського
Кафедра професійної освіти та інноваційних технологій
Інституту післядипломної освіти та доузівської підготовки
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»**

МАТЕРІАЛИ

**Всеукраїнської науково-практичної
конференції з міжнародною участю**

**«ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ
У ВИМІРІ НОВИХ ОСВІТНІХ РЕАЛІЙ»**

(11-12 жовтня 2018 р.)

Міністерство освіти і науки України
Інститут педагогіки НАПН України
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Карловий університет (Чеська Республіка)
Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О.Сухомлинського
Кафедра професійної освіти та інноваційних технологій
Інституту післядипломної освіти та довузівської підготовки
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

МАТЕРІАЛИ

**Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю**

**"ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ У ВИМІРІ НОВИХ
ОСВІТНІХ РЕАЛІЙ"**

(11-12 жовтня 2018 р.)

Електронна копія видання

Івано-Франківськ
«НАІР»
2018

УДК 378.091 (477) (082) П 84
П 84

Рекомендовано

вченою радою Інституту післядипломної освіти та довузівської підготовки
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
(протокол № 2 від 29 листопада 2018 р.)

Рецензенти:

директор Інституту післядипломної освіти та довузівської підготовки
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
доктор політичних наук, професор *М.М.Нагорняк*;
доктор педагогічних наук, професор
кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика Педагогічного інституту
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
З.І. Нагачевська

Професійна підготовка фахівців у вимірі нових освітніх реалій: матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, Івано-
Франківськ, 11-12 жовтня 2018 р. / Упоряд. Гуменюк І.В., Джус О.В., Кучерак
Н.В., Труш Н.В., Паска Т.В., Сидорик Ю.Р. – Електронні дані. (Об'єм: 8,9 Мб).
– Івано-Франківськ: НАІР, 2018. Ч. 1. – 458 с.

ISBN 978-966-2716-99-3

У збірнику вміщені наукові доповіді учасників Всеукраїнської науково-
практичної конференції з міжнародною участю «Професійна підготовка
фахівців у вимірі нових освітніх реалій» (Івано-Франківськ, 11-12 жовтня 2018
року).

Розглянуто актуальні питання професійної підготовки фахівців в умовах
сучасних соціально-економічних і освітніх викликів, концептуальних засад і
практичних аспектів доуніверситетської та післядипломної освіти, висвітлено й
узагальнено національний і зарубіжний досвід організації професійної
підготовки фахівців задля впровадження його позитивних елементів у
діяльність закладів вищої освіти.

УДК 378.091 (477) (082) П 84

ISBN ISBN 978-966-2716-99-3

© ДВНЗ “Прикарпатський
національний університет імені
Василя Стефаника”, 2018

Гуменюк Ірина. Методичне сегментування навчального дискурсу української мови за професійним спрямуванням у контексті післядипломної освіти педагогічних працівників	124
Дзюба Світлана, Барінова Віра. Втілення провідних творчих ідей В.О.Сухомлинського як передумова формування ключових компетентностей здобувачів освіти.....	130
Загородня Алла. Диференціація змісту навчання в старшій школі України (1991-2010 рр.)	141
Зайченко Іван. До питання про взаємовідносини завідувача і парцівників кафедри	149
Захарчук Тетяна. Розвиток мовно-літературної галузі засобами інтерактивних технологій: особливості діалогічного мовлення.....	156
Злагода Ольга. Психологічна підготовка як напрям формування професійної майстерності оперативного працівника	161
Іванова Любов, Дубецька Вікторія. Деякі аспекти впровадження інноваційно-педагогічної технології «Росток» у початковій школі (з досвіду роботи).....	167
Іванова Любов, Которинська Марія. Творча спрямованість нетрадиційних технік малювання як засобу художньо-естетичного виховання учнів початкової школи.....	172
Івах Світлана, Город Валентина. Психологічна підготовка як напрям формування професійної майстерності оперативного працівника.....	176
Кирик Людмила. Інформаційне забезпечення проблеми формування соціально-комунікативної компетенції дітей старшого дошкільного віку.....	182
Коваленко Олена. Професійна підготовка магістрів дошкільної освіти: діяльнісний підхід	188
Ковальчук Інна. Методична підготовка педагога у творчому спадку Василя Сухомлинського.....	200
Кондратець Інна. Рефлексійна культура педагогів у системі післядипломної освіти підготовка дітей до навчання грамоти в контексті педагогіки партнерства: неперервність дошкільної та початкової освіти.....	205
Кропельницька Оксана. Спостереження як основний метод ознайомлення дошкільника з природою.....	214
Кузишин Тетяна. Спостереження як основний метод ознайомлення дошкільника з природою.....	200
Кузюк Катерина. Здоров'язбережувальна компетенція школяра в контексті цілей сталого розвитку в Україні.....	226
Лабун Марія. Полікультурне виховання школярів засобами українських традицій та фольклору.....	232
Лаппо Віолетта. Проблеми підготовленості майбутніх педагогів до формування духовних цінностей учнів нової української школи.....	239

*Олена Коваленко,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти
Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка
o.kovalenko@kubg.edu.ua*

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД

Опрацьована дефінітивна характеристика основних понять дослідження за допомогою енциклопедичних і тлумачних словників, довідників. На основі вивчення й аналізу наукових психолого-педагогічних досліджень представлені вимоги до підготовки магістрів дошкільної освіти. Виокремлені такі інноваційні діяльнісні засоби підготовки магістрів дошкільної освіти до професійної діяльності та формування їх правової компетенції, як управлінські ситуації (кейси). Представлено кілька управлінських ситуацій (кейсів), опрацьованих автором. Окреслена актуальність досліджуваної проблеми з огляду розбудови освіти в Україні.

Ключові слова: професійна підготовка, магістри, дошкільна освіта, компетентність, підхід до діяльності, управлінські ситуації (випадки).

A defining characteristic of the main concepts of the research is worked out with the help of encyclopaedic and explanatory dictionaries, reference books. Based on the study and analysis of scientific psychological and pedagogical research, requirements for the preparation of masters of pre-school education are presented. The following innovative activity means of preparation of masters of pre-school education for professional activity and formation of their legal competence, as managerial situations (cases), are singled out. Several managerial situations (cases) handled by the author are presented. The actuality of the studied problem with an overview of the development of education in Ukraine is outlined.

Key words: professional training, masters, pre-school education, competence, activity approach, managerial situations (cases).

Постановка проблеми. Оволодіння студентами, майбутніми магістрами дошкільної освіти, компетенціями з різних напрямів управлінської діяльності в дошкільній освіті, прийомами опрацювання нормативно-правових документів та використання їх у повсякденній роботі, прийомами спілкування з членами колективу, батьками вихованців, представниками громадськості, прийомами методичного супроводу освітнього процесу закладу дошкільної освіти, вивчення, аналізу і узагальнення кращого досвіду роботи, прийомами моніторингу стану освітнього процесу та співпраці з батьками вихованців, прийомами підтримки і вивіщення авторитету дошкільної освіти загалом і працівників дошкільних закладів, зокрема, вміннями орієнтуватися у складних управлінських ситуаціях і знаходити з них правильний вихід є першочерговими

завданнями професійної підготовки магістрів дошкільної освіти. У сучасних умовах постійного оновлення нормативно – правової бази у сфері освіти, а також інших галузей права, що тісно пов'язані з процесом управління навчальними закладами, перед системою дошкільної освіти постають завдання постійного вдосконалення й систематизації необхідних правових знань і вмінь, які є необхідним елементом професійної діяльності і компетентності управлінських кадрів. Цілеспрямована і планомірна підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти у вищих навчальних закладах є основним завданням процесу навчання. Розв'язуючи його, ВНЗи водночас, як зазначає В.Огнев'юк, досягають і загальної цілі, яка передбачає всебічний розвиток студентів, виховання активних і свідомих громадян України [1, с.65].

Актуальність дослідження. Орієнтацією на діяльнісний підхід підведено своєрідну риску під знанневою моделлю освіти. Серед причин, які викликали кризу традиційної системи називають надлишковість знань, їх розірваність, слабкий зв'язок із дійсністю, потребами практики, невміння застосовувати набуті знання у власній професійній і практичній діяльності.

Діяльнісний підхід дозволить подолати ці складнощі, посилити результативний компонент освіти, наповнити мету, зміст, процес, мотивацію, результати реалістичним смислом. Цей підхід передбачає не лише і не стільки конкретну обізнаність чи поінформованість у тій чи іншій сфері, професії чи виді діяльності, але й здатність успішно розв'язувати складні проблеми, що виникають у процесі пізнання світу, побудові взаємин з іншими людьми, або під час використання нових технологій чи виконання певних соціальних ролей.

Аналіз останніх публікацій. Питання використання інноваційних підходів у системі вищої освіти були і є предметом дослідження В.Андрущенка, В.Бондаря, Л.Ващенко, Г.Беленької, І.Дичківської, В.Кременя, А.Кузьмінського, В.Лугового, В.Огнев'юка, Ю.Рашкевича, О.Савченко, С.Сисоевої, Д.Чернілевського та ін. Інновацію в освіті сучасні українські вчені розглядають як процес створення, поширення і використання нових засобів (нововведень) для розв'язання тих педагогічних проблем, які досі розв'язувались по-іншому (О. Савченко); як «...комплексний, цілеспрямований процес створення, розповсюдження і використання новацій...» (Л. Ващенко); як результат (продукт) творчого пошуку або особи колективу, що відкриває принципово нове в науці й практиці, як результат народження, формування і втілення нових ідей (В. Паламарчук); як процес і кінцевий результат інноваційної діяльності (О. Попова); як процес оновлення чи вдосконалення теорії і практики освіти, який оптимізує досягнення її мети (Л. Даниленко); нововведення, новаторство, створення нового, суспільно значущого продукту діяльності людини, який узагальнено характеризується двома ознаками: перетворенням явищ, речей, процесів, а також новизною та оригінальністю (А. Бурова) [2;3;4;5;6;7;8].

Понятійно-термінологічний апарат щодо інноваційних видів навчальної діяльності в контексті діялісного і компетентнісного підходу тощо чітко

окреслює В.Луговий; Т. Шамова зазначає, що інноваційний процес включає в себе формування та розвиток змісту і організації нового; О. Попова визначає інноваційний педагогічний процес як «обумовлений суспільною потребою комплексний процес створення, впровадження, розповсюдження новацій та інновацій та зміни освітнього середовища, де здійснюється його життєвий цикл; на думку Л. Ващенко, інноваційний процес — це «циклічний процес переходу в якісно інший стан, з ревізією застарілих норм і положень...»; розглядаючи питання діяльнісного підходу в педагогіці, ряд дослідників, зокрема, Н.Тализіна, Т.Каган та ін. зазначають, що знання ніколи не можна давати у готовому вигляді, вони значно краще засвоюються через включення їх у ту чи іншу діяльність; М.Кляп наголошує на важливості поєднання традиційних та інноваційних методів навчання у вищій школі; М. Поташник стверджує, що інноваційний процес — це комплексна діяльність щодо створення, освоєння, використання та розповсюдження нововведень. До інноваційних методів навчання у вищій школі С.Гончаров відносить навчання кооперативне, колективно-групове та ситуативне моделювання; І.Луцький та Д.Чернілевський — технології модульного та проблемного навчання і дидактичні ігри; Т.Туркот — «мозкову атаку», групові тренінги, кейс-метод, «акваріум», «коло ідей» тощо; В.Морозов — метод проектів та ін.[9;10].

Питання розробки і використання у навчальному процесі методу конкретних педагогічних ситуацій було і є предметом дослідження як психологів, так і педагогів (Ю.Березюк, В.Гершунський, О.Жильцов, І.Зайченко, О.Леонтьєв, О.Матвієнко, Л.Онищук, Т.Туркот, Б.Теплов, Л.Фридман та ін.). Останні роки у світі широко розповсюдилась технологія кейсів та кейс-методів. Кейс (від англ. case) — це опис конкретної ситуації чи випадку у будь-якій галузі: соціальній, економічній, медичній тощо. Як правило, до змісту кейсу входить не просто опис, а й проблема чи протиріччя, що засновані на реальних фактах. Відповідно, вирішити кейс — означає проаналізувати запропоновану ситуацію і знайти оптимальне вирішення. Відносно недавно метод вирішення кейсів знайшов широке розповсюдження і в освіті як одна з найбільш ефективних технологій навчання. Розробники і дослідники кейс-методу (Л.Барнс, К.Кристенсен, О.Матвієнко, Ю.Птицин, Т.Туркот, Е.Хансен та ін.) виокремлюють такі основні переваги цього методу порівняно з традиційними: практична спрямованість, інтерактивний формат, високий рівень емоційного забарвлення; вироблення конкретних навичок [11;12;13].

Мета дослідження. Метою нашого дослідження було опрацювання основних дефініцій, досліджень науковців з проблеми професійної підготовки магістрів дошкільної освіти у ВНЗ за умови діяльнісного підходу до процесу навчання, розкриття шляхів використання управлінських ситуацій (кейсів) як засобу професійної підготовки магістрів дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Наукова ефективність ідеї, справедливо зазначає Л. Ващенко, не може бути доведеною, якщо не з'ясовано суть термінів

та не сформульовані положення. Відтак науковець доречно радить звернутись до трьох правил, які обґрунтовані Б.Паскалем: правило дефініцій, яке забороняє приймати двозначні терміни без визначень, а використовувати в дефініціях лише відому (визначену) термінологію; правило аксіом, згідно з яким необхідно виводити в аксіоми лише очевидне; правило доведення, що зобов'язує доводити всі положення, використовуючи лише найбільш очевидні аксіоми чи установлені твердження. При цьому вчена застерігає від зловживання двозначних термінів та ігнорувань мисленнєвих дефініцій, що уточнюють та пояснюють суть [3].

Саме тому на першому етапі ми опрацьовували дефінітивну характеристику таких понять дослідження, як: «діяльнісний підхід», «компетенція», «психологічна компетентність педагога», «правова освіта», «правова компетентність». З цією метою використовувались енциклопедичні і тлумачні словники, енциклопедії, довідники.

Діяльнісний підхід набув великого поширення в педагогіці саме тому, що дає змогу ефективно розв'язувати велику кількість завдань освітнього процесу. Діялісна теорія учіння домінує в сучасній дидактиці. Філософія дає найзагальніше визначення діяльності: це спосіб існування людини і суспільства в цілому. На психологічному рівні діяльність визначається як сукупність процесів реального буття людини [14]. Головна теза діялісного підходу до розвитку особистості полягає у тому, - зазначає З.Слепкань, - що людина виявляє властивості і зв'язки елементів реального світу лише у процесі діяльності й на підставі різних її видів (предметної, розумової, індивідуальної, колективної тощо). У структурі навчальної діяльності, як і будь-якої іншої, виокремлюються три компоненти: 1) мотиви і навчальні завдання; 2) навчальні дії; 3) дії з контролю та оцінювання знань та умінь. Навчальну діяльність не можна звести до жодного з цих компонентів. Повноцінна навчальна діяльність завжди є єдністю взаємопроникненням усіх трьох компонентів. Студент добре засвоює те, що предметом і метою його діяльності. Тому свідоме учіння передбачає, з одного боку, виконання студентом відповідних дій з навчальним матеріалом (а не просто його спостереження і прослуховування), з іншого – перетворення засвоєного матеріалу на головну мету цих дій, т.т. розв'язання навчальних задач. Відповідно до діялісного підходу етапи засвоєння знань розглядаються разом з етапами засвоєння діяльності. Знання з самого початку включаються у структуру дій. Якість знань визначається адекватністю їх діяльності, що використовується для засвоєння [15].

Категорію «компетенція» Енциклопедія освіти визначає як відчужену від суб'єкта, наперед задану соціальну норму (вимогу) до освітньої підготовки учня, необхідну для його якісної продуктивної діяльності в певній сфері, тобто соціально закріплений результат [16, с. 409-410]. А Великий тлумачний словник сучасної української мови поняття «компетенція» розтлумачує як добру обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи. Результатом набуття компетенції є компетентність, яка на

відміну від компетенції передбачає особистісну характеристику, ставлення до предмета діяльності [17, с. 560].

Осмислення засадничих питань взаємозв'язку компетенцій і компетентностей, розроблення вимог до компетенцій і їх вимірювання відображено в працях зарубіжних і вітчизняних учених (Д.Равен, А.Хуторський, Н.Бібік, Л.Ващенко, І.Єрмаков, О.Локшина, О.Овчарук, Л.Парашенко, О.Пометун, О.Савченко, С.Трубачова та ін.).

Ряд авторів, зокрема А.Хуторський, виділяють такі види компетенцій: ключові (мета, рівень змісту освіти); загальнопредметні (певні предмети й освітні галузі); предметні (стосуються конкретного змісту). На думку М. Чошанова, компетентність - це принципово нова якість професійної підготовки. Вчений підкреслює, що компетентність як специфічна якість сукупності професійних знань та умінь відбивається в наступному: 1) знання компетентної людини оперативні та мобільні, вони постійно оновлюються; 2) компетентність охоплює як змістовий компонент-знання, так і процесуальний-уміння; 3) компетентність передбачає вміння вибирати оптимальні рішення, аргументувати вибір, тобто мати критичне мислення.

За переконанням Т.Браже структура професійної компетентності спеціаліста визначається не тільки професійними базовими знаннями та вміннями, але й ціннісними орієнтаціями, мотивами його діяльності, розумінням себе та навколишнього світу, стилем стосунків з людьми, його загальною культурою, здатністю до розвитку власного творчого потенціалу. Головними напрямками формування компетентності педагога, на думку Б.Любимова, є: емпатійність, здатність до переживання; повага до дітей, потреба віддати їм своє серце; справжня інтелігентність, духовна культура; високий професіоналізм; потреба у постійній самоосвіті та готовність до неї; фізичне та психічне здоров'я, професійна працездатність.

Наступне поняття, опрацьоване нами, було «психологічна компетентність педагога». Енциклопедія освіти це поняття трактує як органічну складову пед. майстерності, необхідну умову ефективної взаємодії всіх учасників освітнього процесу [16, с. 749].

Поняття «компетентність» має міждисциплінарний статус і складну структуру. Компетентність керівника навчального закладу як його готовність до управління процесом навчання у школі розглядає В.Бондар, виділяючи структуру компетентності (теоретична та процесуальна готовність). Структура професійної компетентності вихователя-методиста ЗДО, на думку К.Крутій, складається з трьох груп показників діяльності: професійно-діяльнісної, психологічно-особистісної та результативної. Н.Денисенко були розроблені показники професійної компетентності педагогів ЗДО за рівнями їхньої педагогічної майстерності.

Наступна дефініція, опрацьована нами – «правова компетентність» і «правова освіта». Враховуючи існуючі наукові напрацювання у питанні підготовки управлінських кадрів та перспективний педагогічний досвід,

правову компетентність керівника навчального закладу визначено як: високий ступінь володіння правом у конкретній професійно-педагогічній практичній діяльності, знання законів і підзаконних актів, джерел права, на які він повинен спиратися, реалізуючи управлінську діяльність, розуміння принципів права учасників педагогічного процесу і способів правового регулювання їхніх відносин, ставлення до права як до невід'ємної складової професійної діяльності, здатність захищати і впроваджувати правові відносини в управлінській діяльності у суворій відповідності з правовими й розпорядчими принципами законності.

Однак, говорити про правову компетентність, не розібравшись у понятті правової освіти неможливо. На нинішньому етапі розвитку держави і суспільства правова освіта, зазначено у Енциклопедії освіти, здійснюється відповідно до системи та демократичного правового суспільства. В останні роки поняття компетенції вийшло на загальнодидактичний і методологічний рівні. Це пов'язано з його системно-практичними функціями та інтеграційною роллю в освіті. Посилення уваги до проблеми компетенції зумовлене також рекомендаціями Ради Європи, які стосуються оновлення освіти, її наближення до замовлення суспільства [16, с. 702].

Слід зазначити, що на відміну від західноєвропейської та північноамериканської правової традиції, де правове виховання у великій мірі орієнтувалось на виховання члена громадянського суспільства (Л. Альтюссер, П. Гамарра, В. Ньювелл, Ж. Епін та ін.), за часів Радянського Союзу акцент робився на виховання у громадянина законслухняності (А. Долгова, Г. Єфремова, В. Камінська, А.Коротун, В. Кудрявцев, Н. Носкова, О.Панова, А. Ратінов та ін.).

Виявлено, що в сучасній науково-педагогічній, юридичній літературі проблема формування правової компетентності педагогів та керівників навчальних закладів розроблена недостатньо. Лише в останні роки з'явилися дослідження, у яких висвітлена проблема формування правової компетентності педагогів і керівників закладів освіти (О. Бекетова, В. Зверєва, І. Зимня, А. Кац, В. Лізінский, В.Олійник, О. Певцова, М. Поташник, Т. Шамова та ін.). Під компетенціями ряд дослідників розуміють готовність та здібність доцільно діяти у відповідності з вимогами справи, методично організовано та самостійно вирішувати завдання і долати труднощі, а також адекватно оцінювати результати своєї діяльності.

Формування компетентності у майбутніх магістрів дошкільної освіти є результатом їх підготовки в педагогічному навчальному закладі, постійної колосальної роботи над собою тощо. Для багатьох магістрів дошкільної освіти, педагогів-практиків характерний низький рівень сформованості правової поведінки та правової компетентності, що значною мірою, на нашу думку, є породженням традиційного вузівського навчання. Ряд дослідників визначають, що основною моделлю, за якою здійснюється підготовка бакалаврів та магістрів дошкільної освіти, зокрема, і яка найбільше усталилась у практиці

педагогічних коледжів та університетів, є навчально-дисциплінарна модель. Практика побудови освітнього процесу за такою моделлю призвела до наслідків, які психологи назвали «ефектом завченої безпомічності». Цей ефект виникає в розпорядку життя дитини, а згодом і дорослої людини, який чітко планується, виконується і контролюється, що зумовлено тим, що основною метою педагога виступає виконання програми і плану. Суть «ефекту завченої безпомічності» полягає в тому, що дитина, а потім і доросла людина раз-по-раз переконується, що вона не може змінити ситуацію, вибирати, не може своєю активністю вплинути на хід подій і, в решті-решт, перестає виявляти цю активність, досліджувати, пробувати, експериментувати, запитувати, відмовляється від пошуку, тобто втрачає ті риси, які є психологічно закономірними. Основні риси, яких набуває спочатку дитина, а з роками зріла людина – слухатись і виконувати. Соціально-психологічним наслідком «ефектом завченої безпомічності» стає втрата дітьми та дорослими почуття впевненості, віри в себе, життєрадісності, навіть почуття власної гідності і творчого начала. У цьому психологи вбачають коріння майбутньої пасивності чи агресивності як в особистому, так і в родинному, в суспільному, професійному житті, безвідповідальності, байдужості і в цілому низької громадянської і психолого-етичної культури.

З метою запобігання такого становища ряд дослідників радять докорінно змінити взаємодію викладачів зі студентами. Щодо форм організації освітнього процесу, то найбільш ефективними є використання дискусій, розв'язання проблемних ситуацій, дидактичних та ділових ігор, методу проектів тощо. А найголовніше, на нашу думку, полягає у зміні самої атмосфери у ВНЗ, за якої відбувається вільне спілкування, обмін думками, досвідом, певними напрацюваннями всіх учасників процесу професійного зростання, розвиток рефлексивного мислення, підтримка їх креативності. Чимало зроблено щодо цього і у Педагогічному інституті нашого Університету.

У організації навчального процесу перевага надається активним методам і формам навчання, інтегративному підходу тощо з метою забезпечення діяльнісного підходу у процесі підготовки майбутніх педагогів. Важлива роль у виборі таких форм організації навчання студентів - майбутніх вихователів дошкільнят, магістрів дошкільної освіти, - належить технологіям, що допомагають студенту відчувати себе суб'єктом навчання, відійти від монологізованих форм навчання, підтримувати прагнення до творчого самовдосконалення, культивувати дух успішності у розв'язанні завдань різного рівня складності. Фахові дисципліни змістовно і організаційно спрямовані на реалізацію у професійній підготовці майбутнього магістра дошкільної освіти професійної позиції «не над, а разом з дітьми». Доволі широко представлена означена проблема і у позааудиторний час: підготовка ІНДЗ, розробка студентами проектів, підготовка творчих завдань для організаційно-методичної та інспекторсько-методичної практик, участь у пошуковій та дослідницькій діяльності в рамках роботи СНТ тощо.

Змістом роботи наступного етапу нашого дослідження було представлення нашого досвіду роботи щодо використання управлінських ситуацій (кейсів) у підготовці організаторів дошкільної освіти до професійної діяльності як засобів реалізації діяльнісного підходу. Розроблення їх і використання у навчальному процесі розпочалось кілька років тому з ініціативи Жильцова О.Б., к. п. н., доцента, проректора з науково-методичної та навчальної роботи. Управлінські ситуації (кейси) охоплюють різні напрями діяльності закладу дошкільної освіти, а саме: організацію методичної роботи з членами колективу, організацію роботи щодо вивчення і аналізу освітньої роботи з дітьми та співпраці з батьками вихованців, організацію харчування та медичного обслуговування дітей в ЗДО, питання збереження життя та здоров'я дітей і охорони праці співробітників дошкільного закладу, організацію роботи з надання додаткових освітніх послуг, зарахування дітей до закладу дошкільної освіти, організацію діловодства тощо.

Добираючи матеріал для управлінських ситуацій (кейсів), ми виходили з цілей і завдань викладання інтегрованого курсу «Організація і управління в дошкільній освіті». Нами було використано досвід роботи вихователів-методистів і директорів закладів дошкільної освіти, широко представлений у посібниках та психолого-педагогічних періодичних виданнях «Вихователь-методист дошкільного закладу», «Практика управління дошкільним закладом», «Медична сестра дошкільного закладу», «Дошкілля ua» тощо. Низка завдань була нами складена на матеріалі особистого практичного досвіду роботи на посаді вихователя, вихователя-методиста і директора ЗДО, а також методиста з дошкільної освіти РНМЦ.

До управлінських ситуацій (кейсів) ми пропонуємо студентам найрізноманітніші запитання: в одному випадку вони потребують аналізу управлінської ситуації, в іншому – аналізу-порівняння і вибору більш ефективного методу чи прийому роботи з кадрами, співпраці з батьками. Більшість запитань вимагають відтворення деяких статей, опрацьованих раніше нормативно-правових документів, розкриття причин якогось конкретного прояву у поведінці співробітників, запитань батьків вихованців ЗДО, аргументації відповіді. Найбільше подобаються студентам запитання на кшталт: «Як би Ви вчинили у такій ситуації на посаді вихователя-методиста ЗДО?», «Яку відповідь мамі дитини дали б Ви, обіймаючи посаду директора закладу дошкільної освіти?» тощо. Побачивши таке запитання, вони проникаються глибокою серйозністю і відповідальністю у опануванні секретів управлінської діяльності, усвідомлюючи, що це – не просто гра в управління, віддалена від життя, а власне «живі» управлінські ситуації.

Ми не даємо студентам готових рецептів і відповідей з того чи іншого питання управлінської діяльності. Пропоновані управлінські ситуації (кейси) будять творчу думку студентів, змушують їх знайти, залежно від різних умов, можливі варіанти вирішення того чи іншого питання, виховують гнучкість і винахідливість – необхідні якості для управлінської діяльності. Розроблені

нами управлінські ситуації різної складності, що дає змогу викладачу диференційовано будувати співпрацю зі студентами.

Використання управлінських ситуацій (кейсів) в курсі «Організація і управління в дошкільній освіті» робить його більш життєвим, вчить майбутніх організаторів дошкільної освіти вдумливо ставитись до оцінки кожного прийому і методу та помічати нове. Розв'язуючи завдання, студенти вправляються в прийомах аналізу, в правильній оцінці ситуації, що виникла, у виборі форм і методів управлінської реакції на неї.

Використовуючи класифікацію педагогічних ситуацій, запропоновану В.Гершунським, управлінські ситуації (кейси), розроблені нами теж можна поділити на дві групи: 1) екстремальні, які потребують оперативного вирішення і пов'язані з повсякденною практичною діяльністю директора дошкільного закладу; 2) неекстремальні, які не обмежують директора дошкільного закладу часовими рамками, але також винятково насичені гострою проблематикою [9].

Для прикладу наводимо кілька з них:

1. Проаналізуйте ситуацію:

«Збуджені та галасливі діти середньої групи повертаються з прогулянки. Попереду йде вихователь. Вони заходять у приміщення дитячого садка. На порозі зустрічає їх директор і під час бесіди з дітьми задає такі запитання:

- *Що нового було сьогодні на прогулянці?*
- *У які ігри ви грали з вихователем?*
- *Хто був ведучим?*
- *А що ще цікавого було на майданчику?»*

Дії директора:

а) привітатись і попросити вихователя після зміни зайти у кабінет директора;

б) негайно з'ясувати причини збудженості та галасливості дітей;

в) негайно з'ясувати, чому вихователь іде попереду дітей і взяти пояснювальну записку;

г) привітатись і зробити вигляд, що нічого не помітила;

д) ваш варіант.

Обґрунтуйте свій вибір рішення.

2. Проаналізуйте ситуацію:

«Здійснюючи обхід груп, директор закладу дошкільної освіти помітила, що вихователь та помічник вихователя другої молодшої групи «Сонечко» сиділи за роздатковим столом і обідали одночасно з дітьми.

Директор помітила, що діти розмовляють, їдять мляво, дехто почав дрімати, у тарілках залишають великий відсоток недоїдків».

Дії директора:

а) привітатись і попросити вихователя, а потім помічника вихователя після зміни зайти у кабінет директора;

б) негайно з'ясувати причини такої ситуації;

в) негайно з'ясувати, чому вихователь та помічник вихователя під час обіду обідають разом з дітьми і взяти пояснювальні записки;

г) привітатись, побажати: «Смачного» і зробити вигляд, що нічого не помітила;

д) ваш варіант.

Обгрунтуйте свій вибір рішення.

3. Проаналізуйте ситуацію:

«Діти старшої групи збираються на прогулянку. У роздягальню заходить музичний керівник і називає імена дітей, яким потрібно раніше повернутись з прогулянки і прийти на репетицію до музичної зали, адже за тиждень буде святковий ранок. Засмучені діти висловили своє незадоволення фразою: «Знову репетиція?»»

Цю розмову випадково почула директор, яка виходила з сусідньої групи.

Дії директора:

а) привітатись і попросити музичного керівника, а потім вихователя після зміни зайти у кабінет директора;

б) негайно на місці з'ясувати причини подібної вказівки і взяти пояснювальну записку у музичного керівника і вихователя;

в) привітатись і зробити вигляд, що нічого не почула;

д) ваш варіант.

Обгрунтуйте свій вибір рішення.

4. Проаналізуйте ситуацію:

«Повертаючись на роботу з наради в районному управлінні освіти і науки, директор закладу дошкільної освіти помітила, що об 11.00. на ігрових майданчиках ввіреного їй закладу не було жодної групи на прогулянці».

Дії директора:

а) доручити усім своїм заступникам здійснити контроль з метою вивчення причин того, що сталося та взяти у вихователів пояснювальні записки;

б) власне директору здійснити контроль з метою вивчення причин того, що сталося та взяти у вихователів пояснювальні записки;

в) запросити вихователів після зміни на оперативну нараду у кабінет директора;

г) привітатись і зробити вигляд, що нічого не помітила;

д) ваш варіант.

Обгрунтуйте свій вибір рішення.

Методика використання управлінських ситуацій (кейсів) в курсі «Організація і управління в дошкільній освіті» різноманітна. Ми використовуємо їх на лекціях, семінарських заняттях, іспитах тощо. Постановка завдання за змістом матеріалу перед студентами під час традиційної лекції (або використанні технології «перевернутого класу») дає можливість перевірити розуміння студентами різних теоретичних положень, статей нормативно-правових документів. У цих випадках управлінські ситуації стають зручним

засобом для встановлення зворотного зв'язку і водночас підвищують інтерес до курсу, який викладається, допомагають пов'язати теорію з практикою.

В процесі опрацювання інтегрованого курсу «Організація і управління в дошкільній освіті» ми намагаємось продемонструвати студентам роль теоретичних знань, опанування нормативно-правовими документами у становленні майстерності магістра дошкільної освіти. У цьому допомагають управлінські ситуації (кейси), в яких представлені різні сторони діяльності вихователя-методиста і директора ЗДО. З цією метою ми використовуємо такий прийом, коли одна і та ж ситуація (кейс) розв'язується студентами двічі: перед вивченням відповідної теми і після її вивчення. Попереднє розв'язання управлінської ситуації (кейсу) підвищує у студентів інтерес до теми, а також мотивацію шукати в нормативно-правових документах і теоретичних положеннях підтвердження правильності своїх міркувань. Якщо ж управлінська ситуація (кейс) використовується нами після прослуханої теми, то тим самим студенти переконуються у необхідності опанування нормативно-правовими документами і теоретичними положеннями для правильного виходу у складній управлінській ситуації.

Більш широко використовуємо управлінські ситуації (кейси) на семінарських заняттях. Найбільш ефективною нам вбачається робота студентів підгрупами по 4-5 осіб із запропонованою ним управлінською ситуацією. Після обдумування студенти висловлюють свої міркування, дають оцінку управлінській ситуації, використаним методам і прийомам, розкривають мотиви поведінки працівників ЗДО, звернень батьків вихованців тощо, визначають лінію дії директора та вихователя-методиста ЗДО, шукають обґрунтування своєї відповіді у положеннях нормативно-правових документів.

Наше завдання – довести до усвідомлення студентами і переконати їх на прикладах у тому, що будь-яка управлінська ситуація може і повинна бути правильно вирішена за умови, якщо до її аналізу підходити з позиції дотримання інтересів і прав дитини у відповідності з нормативно-правовими документами. Власне вирішення управлінських ситуацій (кейсів) робить процес навчання діяльнісним, допомагає студентам усвідомити особливості управлінської діяльності і вправляє у подоланні труднощів на шляху професійного становлення майбутнього магістра дошкільної освіти.

Висновки. Аналізуючи рекомендації розробників проекту «Рівний доступ до якісної освіти» з дослідження механізмів запровадження діяльнісного та компетентнісного підходів в систему освіти України, можна зробити висновок, що європейський вибір України позначається на її прагненні подолати бар'єри у вітчизняній і європейській освітніх системах, наблизитись до продуктивних надбань у цій галузі. Найвдаліші приклади реформування освіти в цих країнах пов'язуються з підготовкою компетентного випускника вищого навчального закладу, готового до особистісної і соціальної реалізації в умовах посилення конкурентності знань, цінностей, якості робочої сили на світових ринках праці.

Перспективи подальших досліджень полягають, на нашу думку, у подальшій розробці та урізноманітненні управлінських ситуацій (кейсів) з метою використання їх в процесі професійної підготовки організаторів дошкільної освіти на засадах діяльнісного підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Огнев'юк В. Реформування як сутнісна характеристика сучасної освіти / Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія: монографія / за ред. В.Кременя, Т.Левовицького, В.Огнев'юка, С.Сисоєвої. К.: ТОВ «Вид. підпр. «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2013. С.61-106.
2. Беленька Г.В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання: [монографія] / К.: Світич, 2006. 304 с.
3. Ващенко Л. М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: [монографія] / К.: Тираж, 2005. - 380 с.
4. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: [навч. посібн.] / К.: Академвидав, 2004.-352 с. (Альма-матер).
5. Кремень В.Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. [2-е вид.] / К.:Тов. «Знання» України, 2010. 520 с.
6. Олійник В.В. Теоретичні передумови формування правової компетентності керівників навчальних закладів // Освіта на Луганщині. 2006. № 2 (25). С. 30-34.
7. Оцінювання і відбір педагогічних інновацій: теоретико-прикладний аспект: [наук.-метод. посібник / за ред. Л. І. Даниленко]. К.: Логос, 2001. 185 с.
8. Сисоєва С.О. Освіта як об'єкт дослідження // Шлях освіти. 2011. №2.С. 5-11.
9. Гершунський Б.С. Педагогічна прогностика: методологія, теорія, практика / К. : Вища школа, 1986. 197 с.
10. Дубягін О.Б. Інноваційні технології та методи навчання як фактор удосконалення навчального процесу // [Електронний ресурс]. Режим доступу: geci.stu.cn.ua/.../446_a657598348b2a6e8c60b5c4f62a104f..
11. Матвієнко О.В. Метод конкретних педагогічних ситуацій / О.В.Матвієнко. К.: Українські пропілеї, 2001. 300 с.
12. Кляп М. Інноваційні методи навчання у ВНЗ як інструмент інтернаціоналізації вищої освіти України // Вища освіта України. 2015. №4. С.45 - 53.
13. Барнс Л. Преподавание и метод конкретных ситуаций / М.: Гардарики, 2000 224 с.
14. Гончарук П.А. Психологія навчання / К.: В.ш.:1985. С.144.
15. Слєпкань З. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі:навч. пос. / К.:Вища школа, 2005. 239 с.
16. Енциклопедія освіти / АПН України; [гол. ред. В.Г.Кремень] / К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040с.

17. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел. К: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

УДК: 37(477)(092):37.011.3-051

Інна Ковальчук

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
E-mail: martinn195@i.ua*

МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГА У ТВОРЧОМУ СПАДКУ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті розглядаються вимоги Василя Сухомлинського до педагога, його фахової підготовки та самоосвіти. Великий гуманіст і добротворець ілюструє кращі зразки співпраці педагога з учнем і його батьками. Спадщина Василя Сухомлинського пронизана народною мудрістю та науковими знаннями.

Ключові слова: професійна підготовка, вчитель, самоосвіта, учень, батьки, школа, гуманність, любов до дітей.

The article examines Vasyl Sukhomlinsky's requirements for a teacher, his professional training and self-education. The great humanist and good man illustrates the best examples of cooperation between the teacher and his pupil and his parents. The legacy of Vasyl Sukhomlinsky is imbued with folk wisdom and scientific knowledge.

Key words: professional training, teacher, self-education, pupils, parents, school, humanity, love for children.

Актуальність проблеми. Нові вимоги до педагога в контексті побудови нової української школи вимагають перегляду мети, змісту, форм і методів професійної підготовки педагога. Аналіз досліджень та публікацій показав, що професійна підготовка вчителя була лейтмотивом праць Я. Коменського, Ж. Руссо, Й. Песталоцці, А. Дістервега, Дж. Локка, І. Гербарта. Серед педагогів пізнішого часу чільне місце належить спадку Х. Алчевської, Ю. Дзеровича, М. Корфа, В. Сухомлинського, С. Русової, А. Макаренка, К. Ушинського. Роботи названих авторів є цінним джерелом з проблеми підготовки педагога, підвищення рівня його методичної грамотності. Наприклад, Я. Коменський наполягав на тому, що професія вчителя найпочесніша під сонцем, а Ю. Дзерович ґрунтовно розробив особливості навчання педагогів Закарпаття, К.